

جرم شناسی اثباتی

به علاوه مروری بر نظریات و پژوهش‌های صورت گرفته^۱ (بخش اول)

جرمی ساتن^۲

ترجمه سید مجتبی ارادتی^۳

۶۱

در سال ۱۷۶۴، جرم‌شناس و فیلسوف ایتالیایی، سزار بکاریا، مقاله‌ای نوشت که چهره نظام حقوق کیفری را در سراسر اروپا تغییر داد و بر تفکر توماس جفرسون در ایالات متحده تأثیر گذاشت.^۴ جفرسون نه تنها از ممنوعیت شکنجه و مجازات اعدام حمایت می‌کرد، بلکه بی‌عدالتی اجتماعی را به چالش می‌کشید با این خواسته که چگونه می‌توان به جای مجازات کردن، از فعالیت‌های مجرمانه جلوگیری کرد.^۵ امروزه، جرم‌شناسی اثباتی با تمرکز بر تأثیرات مثبت زندگی مجرمان و رشد شخصی آنها، به دنبال کاهش رفتار مجرمانه است. این مقاله به بررسی نظریه‌های حامی این رویکرد می‌پردازد و اینکه چگونه روانشناسی می‌تواند از توانبخشی و دستیابی به اهداف معنادار فردی حمایت کند.

1- What is Positive Criminology? (+ 14 Theories & Worksheets)

2- Jeremy Sutton, Ph.D. 3 Dec 2020

دکتر جرمی ساتن، نویسنده و محقق است که در حال مطالعه ظرفیت انسان برای از بین بردن محدودیت‌های فیزیکی و ذهنی است. اثر پیش روی در سایت <https://positivepsychology.com/positive-criminology/> که یکی از سایت‌های معتبر در این خصوص می‌باشد، در دسترس است.

۳- وکیل پایه یک دادگستری، کارشناس ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی، دارای مدرک DBA (Doctor Business of Management)، مربی یوگا و محقق در زمینه رشد و توسعه فردی، eradaty@yahoo.com.

۴- همکاران و یکی‌پدیا، ۲۰۲۰.

۵- دو، ژانگ، و وانگ، ۲۰۲۰.

جرم شناسی اثباتی چیست؟

برای سال‌های متمادی، تمرکز پژوهشگران جرم‌شناسی بر این بوده است که چه چیزی در زندگی افراد نادرست پیش می‌رود و باعث رفتارهای انحرافی و مجرمانه می‌شود. اخیراً، توجه به این معطوف شده است که چگونه افراد "ارتکاب جرم را متوقف و برای مدت طولانی بدون جرم زندگی می‌کنند"^۱ جرم‌شناسی اثباتی رویکردی جدید برای پیشگیری از جرم است و شامل توسعه برنامه‌های مداخله گرایانه^۲ برای کاهش رفتار مجرمانه و تمایل به ارتکاب مجدد آن است. این کار را با ادغام مدل‌های موجود با رویکردهای جدیدتر و مثبت‌تر انجام می‌دهد که تأثیر ویژگی‌های منفی را به حداقل می‌رساند و در عین حال نقاط قوت مثبت را ارتقا می‌دهد.

۶۲

جرم‌شناسی سنتی با موفقیت برخی از علل رفتار انحرافی را شناسایی کرده است ولی عمدتاً نتوانسته است تشخیص دهد که چگونه برخی از مجرمان احتمالی از چنین فعالیت‌هایی اجتناب و یا آن را متوقف می‌کنند. همچنین ممکن است درس‌هایی برای آموختن از مطالعات مربوط به انحراف مثبت^۳ وجود داشته باشد. به هر حال، اگر بتوانیم افرادی را پیدا کنیم که به جای ناکامی‌هایشان به خاطر نقاط قوت خود متمایز باشند، ممکن است در مورد

۱- رونل و الیسا، ۲۰۱۰.

۲- Intervention Program یا برنامه مداخله گرایانه یک روش درمانی است که توسط جامعه سلامت روان مورد استفاده قرار می‌گیرد و به روش‌های مختلفی برای بهبود وضعیت افرادی استفاده می‌شود که به مواد یا فعالیت‌های مختلف وابسته شده‌اند. هر برنامه یک بسته درمانی مشترک را برای آزمودنی فراهم می‌کند که به وسیله آن دوستان، اعضای خانواده و متخصصان می‌توانند به معنادار کمک کنند تا به سمت زندگی رضایت‌بخش‌تر و شادتر حرکت کنند. (م)

۳- Positive Deviance یا انحراف مثبت که به اختصار (PD) از آن یاد می‌شود، رویکردی نسبت به تغییرات رفتاری و اجتماعی است مبتنی بر این نگرش که در هر جامعه افرادی وجود دارند که رفتارها یا استراتژی‌های غیرمعمول اما موفق، آنها را قادر می‌سازد تا به رغم مواجهه با چالش‌های مشابه، راه‌حل‌های بهتری را نسبت به هم‌تایان خود بیابند در حالی که هیچ منبع یا دانش اضافی نسبت به هم‌تایان خود ندارند (م).

نتایج مثبت بیشتر بیاموزیم.^۱ هرچند واضح است که جرم شناسی اثباتی برای رسیدن به یک درک علمی کامل از رفتار انحرافی ضروری است، ولی در حال حاضر فاقد تعریف منسجمی است. بر این اساس جرم شناسی اثباتی صرفاً یک نظریه واحد نیست بلکه "دیدگاه گسترده ای است که مدل‌ها و نظریه‌های متنوعی را در بر می‌گیرد"،^۲

این رویکرد چند رشته ای هدفش فاصله گرفتن فرد از رفتار مرتبط با جرم است از

طریق

- برنامه‌های درمانی و مداخله گرایانه (رسمی و غیر رسمی، مانند خودیاری)
- تأکید بر عناصر اجتماعی مثبت (رفتارهای اجتماعی خیرخواهانه، پذیرش اجتماعی، رفتارهای انسان دوستانه، بازگشت به اجتماع)
- عوامل شخصی مثبت (سازگاری، احساسات مثبت، اخلاق)

۸ نظریه و مدل جرم شناسی اثباتی

با وجود آن که جرم شناسی اثباتی نظریه‌ها و مدل‌های متعددی را در بر می‌گیرد، همه آنها یک رویکرد مشترک دارند.

آنها بر ویژگی‌ها و عواملی تمرکز می‌کنند که مثبت تلقی می‌شوند و می‌توانند افراد را از اعمال مجرمانه، رفتار انحرافی و مهم‌تر از همه تنش روانی بازگرداند.

هرچند مدل‌ها و نظریه‌های مکمل زیادی وجود دارد، ولی فهرست زیر شامل چندین مورد است که با ارزش‌های جرم‌شناسی اثباتی همسو هستند، از جمله مهم‌ترین آنها توانایی مدیریت شرایط دشوار به جای توسل به جرم است^۳

۱- لاسکال، استرین و استرین، ۲۰۱۰.

۲- رونل و الیشا، ۲۰۱۰

۳- رونل و الیشا، ۲۰۱۰

عوامل حمایتی و انعطاف پذیری

انعطاف پذیری برای کمک به افراد در جهت مقابله با خطر و استرس، رهایی از محیط‌های زیانبار و شرایط دشوار بسیار مهم است. این امر مستلزم ترکیبی از ثبات عاطفی، سازگاری مثبت، و عوامل مهم اجتماعی، خانوادگی و حمایت فردی است.^۱ جرم‌شناسی اثباتی ارزش سازگاری در مواجهه با چالش‌ها و موقعیت‌های آسیب‌زا را به رسمیت می‌شمارد. در واقع، می‌تواند به جای پرداختن به زندگی جنایتکارانه بالقوه‌ای که برای اولین بار مرتکب جرم می‌شوند یا مجرمان سابقه دار احتمالی، شرایط رشد را فراهم کند.

رشد در پی تروما^۲ (آسیب روحی و روانی)

تروما می‌تواند زندگی بازماندگان خود را متزلزل کند، به روابط، ارزش‌ها و باورها آسیب برساند و برای برخی منجر به رفتار غیرقابل قبول اجتماعی شود. با وجود این، از طریق فراگیری شیوه‌های کنار آمدن با عواقب بعدی آن، ممکن است مهارت‌ها و منابع درونی^۳ جدیدی به وجود آید. البته، این رشد پس از سانحه^۴ می‌تواند منجر به شناسایی معنایی جدید در زندگی یا احساس هویت دوباره شود. چنین دیدگاهی از تئوری سالوتوژنیک^۵ حمایت می‌کند که در آن تجربیات مثبت و منفی به‌عنوان شکل‌دهی و انسجام به زندگی ما در نظر گرفته می‌شوند.^۶

۱- کوباسا، ۱۹۸۲.

2- Growth Out of Trauma

۳- Personal Resources اشاره دارد به حالات و کیفیت‌های درونی از قبیل انگیزه، توانایی‌های ذهنی و احساسی که ممکن است در پی یک حادثه شدید روحی یا روانی و حتی جسمی پدید آید (م).

4- Post-traumatic growth

۵- مدل Salutogenic Theory حول محور این ایده است که سلامت نتیجه تعاملات مستمر زندگی روزمره بین فرد و عوامل استرس‌زای اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، فیزیکی، روانی و بیوشیمیایی است (م).

۶- آنتونافسکی، ۱۹۸۷

تفسیر عوامل خطر

افراد در نحوه تجربه عوامل خطر مانند آزار کلامی و فیزیکی، ناکامی در مدرسه و فرزندپروری ضعیف متفاوت هستند. در پژوهشی روی نوجوانانی که والدینشان معتاد به مواد مخدر بودند، تعبیری که آنها به جنبه‌های منفی زندگی‌شان نسبت می‌دادند، روی شروع به مصرف مواد مخدر یا انجام فعالیت‌های مجرمانه تأثیر می‌گذاشت.^۱ مطابق با تئوری سالو توژنیک، رفتار بعدی آنها به نحوه درک از والدین، خود و سایر افراد مهم زندگی‌شان بستگی داشت. این رویکرد همچنین از این ایده حمایت می‌کند که تفسیر مثبت از رویدادهای استرس‌زا می‌تواند تغییرات دگرگون‌کننده و رشد فعال را به وجود آورد.

۶۵

قرار گرفتن در معرض خوبی‌ها

قرار گرفتن در معرض ارزش‌های مثبت انسانی (به عنوان مثال نوع دوستی^۲ و خوبی) می‌تواند به جلوگیری از انتخاب مسیر جنایی افراد در معرض خطر کمک کند.^۳ مشارکت داشتن - از قبیل حضور در فعالیت‌های داوطلبانه - می‌تواند دیدگاه نوجوانان را از خود محوری به شکل‌گیری ادراک سالم‌تر و گسترده‌تر از جهان تغییر دهد. با حمایت بیشتر از مدل سالو توژنیک، جهان از مکانی برای زنده ماندن می‌تواند به محیطی تبدیل شود که در آن چیزها بدون انتظار چیزی در عوض آن، ارائه شوند.^۴ بسیاری از کسانی که در معرض خطر بودند، پس از مشارکت در کار داوطلبانه، معنای کاری را که انجام می‌دادند را درک کردند و در خودارزیابی و انتخاب‌های مثبت‌تر در زندگی بهتر شدند.^۵

۱- رونل و هایموف-آیالی، ۲۰۰۹.

2- Altruism

۳- رونل و الیشا، ۲۰۱۰

۴- با در نظر داشتن این جمله ارزشمند که "توقع داشتن در ازاء کاری که انجام می‌دهی، محدودیت به وجود می‌آورد"، می‌توان محبت و بخشش بدون قید و شرط را تجربه و شادمانی بیشتری را به خود و دیگران هدیه کرد (م).

۵- ویلیامز، لیندزی، کورتز و جارویس، ۲۰۰۱

پذیرش اجتماعی

در حالی که روانشناسی و جرم شناسی «کلاسیک» بر جنبه‌های منفی تمرکز دارد، جرم شناسی اثباتی به بررسی مزایای پذیرش اجتماعی می‌پردازد. در واقع، جایگزینی "محرومیت"^۱ با "مشارکت"^۲ می‌تواند نتایج چشمگیری داشته باشد. پذیرش متقابل به جای نگرشی که افراد آزاد شده از زندان را از نظر اخلاقی نامطوع می‌شمارد، می‌تواند انجسام را در جامعه بهبود بخشد و تغییرات رفتاری ماندگار را تقویت کند.^۳

پرهیز از ارتکاب جرم

جرم شناسی اثباتی به جای تمرکز بر این که چرا افراد دوباره مرتکب جرم می‌شوند، به بررسی این موضوع می‌پردازد که چرا افراد از فعالیت‌های مجرمانه آینده خودداری می‌کنند. شبیه به یافته‌های پژوهشی در مورد معتادان به مواد مخدر که سفر به بهبودی کامل آنها با انتقال تدریجی از یک شبکه اجتماعی بزهکار به یک شبکه اجتماعی سالم‌تر پشتیبانی می‌شود. تحقیقات روی مجرمان سابق نشان داد که این انتقال یک تنها جهش نبود، بلکه مجموعه‌ای از مراحل کوچکتر بود که منجر به توقف فعالیت‌های مجرمانه آنها می‌شد. در طول مسیر، آنها زندگی خود را بازسازی کردند و با موفقیت به جامعه‌ای بازگشتند که در آن زندگی می‌کردند.^۴

جرم شناسی صلح طلب

به رغم تصور عموم، جرم و جنایت در ایالات متحده از اوایل دهه ۱۹۹۰ به طور قابل ملاحظه‌ای کاهش یافته است.^۵ با وجود این، برای پایین آوردن بیشتر نرخ آن، طرفداران

1- Exclusion

2- Inclusion

۳- رونل و البشا، ۲۰۱۰

۴- مارونا، ایماجن و لی بل، ۲۰۰۴.

۵- اداره تحقیقات Statista، ۲۰۲۰.

جرم شناسی اثباتی تمایل دارند مدل مجازات اجرای قانون را با محبت و شفقت جایگزین کنند و در عین حال خطر را برای عموم به حداقل برسانند. هدف آنها کاهش جنایات خشونت آمیز با استفاده از شیوه‌های صلح آمیز و آرام و به عبارت دیگر به شیوه ای مثبت است^۱

چنین رویکردی به تغییرات گسترده در عوامل اجتماعی، اقتصادی و سیاسی بستگی دارد که منجر به جامعه‌ای مثبت‌تر و انسان‌گراتر می‌شود.

عدالت ترمیمی^۲

هدف عدالت ترمیمی اصلاح خطاهای ناشی از جرم (به جای مرتکب) از طریق کمک به بهبود و ترمیم آسیب‌های جسمانی و غیر جسمانی ناشی از آن است.

این امر مستلزم آن است که مرتکب مسئولیت کاری را که انجام داده و صدمه ای که وارد کرده را بپذیرد. میانجیگری، توانبخشی و حل تعارض همگی بخش هایی از بازگشت مجرمان به جامعه را تشکیل می‌دهند.^۳ و عدالت ترمیمی به موفقیت دست یافته است. عدالت ترمیمی را این گونه توصیف می‌کنند که «جایگاه خود را به عنوان یک الهام‌بخش برای اعمال نوآورانه عدالت، موضوعی مهم در پژوهش‌های علمی و بحث‌های حقوقی و اخلاقی اجتماعی و مضمون فراگیر در اصلاحات عدالت در سراسر جهان یافته است».

۱- رونل و الیشا، ۲۰۱۰

2- Restorative Justice

۳- (رونل و الیشا، ۲۰۱۰).